

יומו של רב משחטה

הרב רפאל פאלוך

בראשונה אודה לארגון כושרות בעומדם על המשמר בענייני המשחטות בארץ הקודש ומגיעים לסיורים ע"מ לבדוק את רמת הכשרות וכן עומדים באופן רציף עם נאמנים מטעמם על הנעשה במשחטות. בזכות עמידתם זו הם זוכים לחזק את המחוזקים ולגרום שרמת הכשרות תישמר כהלכתה.

מנסיון ומליווי אישי לאורך שנים ראיתי שהמלצת כושרות על משחטה, מחייבת לעמידה איתנה על נוהלי הכשרות. יעזור ה' יתברך שיזכו להגביר חילם ופועל ידם ירצה.

צומת הגידים

בשנים האחרונות שכיח במשחטות מציאות של הגעה של לולים נגועים בטרופות בצומת הגידים. הבדיקה והטיפול הטכני בעופות נגועים מורכב וקשה יותר מהלולים הסטנדרטיים. בעת בדיקתם של אלו נוצר קונפליקט בין הבעלים והנהלת המשחטה, המעוניינים לשחוט כמה שיותר, לבין החובה ההלכתית והפרקטית של בדיקת עופות אלו.

והנה בבדיקת טריפות הגידים בעופות הרבנות מחייבת משגיח בודק בודד עד 50 עופות בדקה, כשבעצם מבחינת ההלכה הפשוטה אין צורך בבדיקת גידים (וריאות) אם אין מיעוט המצוי כמו בדין בדיקת הריאה בבהמה שנתקנה בגלל שיש מיעוט המצוי של טריפות. בגדר מיעוט המצוי יש את דעת המשכנות יעקב שהוכיח שזה 10% ודעת הרב הגאון מאיר מזוז בספרו שצייד בכמות של 26%. דעת הרב עובדיה יוסף זצ"ל לעניין חרקים וה"ה לענייננו היא עד 49%. ראיתי שמובא בשם הרב אלישיב - 6% אבל ללא ציון המקור לדבריו.

בכל מקרה, לכל הדעות עוף שיש לו ריעותא בצומת הגידים יש לבדוקו שאינו טרף והמציאות בלולים נגועים שהריעותות מרובות ולכן יש לבדוק היטב כל ריעותא שאכן אינה טרפה.

הנוהל שהונהג למשגיח בודד של בדיקת 50 עופות בדקה, נוצר ממצב של משקים מהם מגיעים עופות בריאים באופן שהמשגיח יכול להשתלט על בדיקת הטרופות. אמנם כשנכנסים עופות ממשק שאחוז הטרופות בגידים עולה על 4-5% ועל אחת כמה וכמה בשיעור של 10%, המציאות היא שרוב המשגיחים אינם מספיקים להוריד מקו הייצור את הטרופות ובוודאי לא את הריעותות. במקרים אלו יש להוסיף משגיחים וכן להוריד את מהירות הליין.

וכאן נוצר הקונפליקט -

1. בכניסת עופות ממשק נגוע, למשגיח הבודק עליו לעצור את הליין עד להגעתם של בודקים נוספים לסייע לו בבדיקה או לפחות עד להאטת מהירות הליין. בפועל יש למשגיח רתיעה מלעצור ליין כיון שזה מרגיז את ההנהלה (ולפעמים גם את רבני המשחטה המעוניינים שכל שינוי יעשה בתיאום איתם ובהסכמתם) ובינתיים עובר זמן יקר שבו העופות הנגועים ממשיכים בנסיעתם בליין ללא בדיקה כנדרש.
2. ישנן משחטות בהן המשגיחים קיבלו הוראה מהרב לא לעצור ליין ללא תיאום איתו ומשום שהרב לא נמצא כל שעות השחיטה, לוקח זמן עד ליצירת קשר עם הרב ובזמן זה עוברים בקו הייצור עופות טרפים בוודאות.
3. גם לאחר הגעתו של הרב, הוא נמצא תחת לחץ המופעל עליו מצד הנהלת המפעל שלא להוריד מהמהירות ושתפוקת המשחטה לא תפגע ויש מקומות שהלחץ משפיע (ל"ע). המציאות היא שמנהל הייצור או נציג אחר מהנהלה נמצא בשטח ודורש מקסימום מהירות ומינימום טריפות ובפועל, לא כל הנקרא רב עומד בלחץ.
4. אופן הבדיקה בלולים נגועים מצריך מהמשגיחים מיומנות ואומץ (מול הגורמים) דבר שלא תמיד מתקיים בכל משחטה. (קרה גם שמשגיחים שפסלו טרפות כנדרש סופם היה שפוטרו מסיבות כאלה ואחרות, מה שהביא לרתיעה של המשגיחים האחרים).

מכיוון שלמי שאינו עוסק בתחום זה אין אפשרות אמיתית לבדוק דברים אלו, יש לנהוג כפי המלצת ארגון כושרות על המשחטות. רבני "כושרות" מצליחים, בסייעתא דשמיא, להגיע לכירור יסודי של דברים אלו.

בענין חוטי דם בכנף ובגרון

כתב השו"ע: גף העוף כגף הבהמה הלכך צריך לחתוך עצם האגפיים ולמלחם וכן עצם הלחיים בעוף. הגה ו"א שא"צ ליטול בעוף חוטים אלו משום שדקין הם והדם יוצא משם ע"י מליחה. וכן המנהג שאין נוטלין מן העוף שום חוטים רק חוטי הצוואר ובאותן יש להיזהר ליטול משם או יחתכם עם המפרקת לשניים מיהו בדיעבד אם הוסר רק הראש מן העוף סגי..."

הנה מקדמת דנא שהיו מכשירין עופות בבית אמותינו היו מחטטים אחר החוטים הנ"ל בגרון להוציאם. אמנם היום במפעלים שאינם ברמת כשרות גבוהה לא נהגו לחתוך את הגרון בכדי להוציא חוטים אלו אלא הסתפקו בהפרדת הראש מהגרון. ונראה הטעם כיון

1. בסימן ס"ה סעיף ג'.

שהפרדת הראש מהגרן הנעשית בחלק מהמשחטות בניתוק ע"י שימוש בכוח רב גורמת להוצאת החוטים וניתוקם ממקומם. וכן יש מתקן שפעולתו היא הכנסת קנה ברזל בתנועה סיבובית מפולשת בתוך העוף שמטרתו לתפוס חוטים אלו ולהוציאם ע"י התנועה הסיבובית ולכן לא חששו לחוטים אלו. מה גם שאם הניתוק והמכונה לא עשו את פעולתם, ניתן להסתמך בדיעבד על מה שכתב הרמ"א ש"סגי בהורדת הראש" – אמנם בכשרויות ברמה הגבוהה מקפידים לחתוך את המפרקת בצורה שיחות החוטים. בעניין מה שנחלק הרמ"א על מרן בחיתוך גף העוף נוהגים במשחטות לחתוך את קצה החלק השלישי של הכנף ובזה סומכים על תשובת רדב"ז² - שהדם יוצא דרך שם. אמנם במשחטות בכשרות מהדרין אין תוצאה מושלמת בזה וסומכים בזה על הרמ"א ואילו בכשרויות ברמה הגבוהה כן מקפידים על חיתוך קצות הכנפים.

גדר צרירות דם

בגמרא³ נכתב הלשון בישראל דאסמיק ובשו"ע⁴ נכתב הלשון "נצרר הדם מחמת מכה אסור לבשלו עד שיחתוך המקום". והנה מלשון הגמרא משמע שלא מדובר בגוש ממי של דם אלא בבשר צבוע באדום, וכן משמע ברמב"ם⁵. אמנם במגדל עוז שם כתב בשם הראב"ד "אומצא דאסמיק כמו החוטים שהדם מכונס בהם", מבואר מדבריו שיש דם ממש. והביא זאת בשו"ת טוטו"ד⁶ והוסיף שמלשון הרא"ש והר"ן משמע שאף בהאדים הבשר לבד אסור, והוסיף שהרמב"ם אסור דווקא שנצרר מחיים אבל לא לאחר שחיטה. ובפרמ"ג⁷ משמע שצריך ממשות או צרור בעובי הבשר אבל האדים הבשר לחוד לא אסור ובעמק תשובה⁸ אסור אף בהאדים לבד.

אמנם שמעתי מבעלי הוראה שיש לנהוג לאסור צבע אדום באופן שהוא אדום חזק או כשהוא על שטח גדול בעוף. ובספר מגילת ספר על יור"ד בסופו הביא בצורה קולעת את הנאמר בסוגיא זו.

פגימה בסכין לאחר שחיטה

יש לחלק בזה בין אם נולדה השאלה כשהעוף עדיין בנוצתה, דלפי המבואר בשו"ע⁹ גם

2. ח"א סימן ש"ג.

3. חולין צג.

4. יור"ד סימן סז.

5. פ"ו הי"ג הלכות מאכלות אסורות.

6. סי' קי"ט.

7. סי' מו שפ"ד ס"ק טז ובסי' מ"ח משבצ ס"ק יג.

8. ח"א סי' קי"ז.

9. סי' ק"א ס"ג.

לדברי הרמ"א יש לומר שתרגולת בנוצתה מחוסרת מעשה גדול ולא נחשב לחתיכה הראויה להתכבד, וא"כ יש בזה דין תערובת יבש ביבש מין במינו שבטל אם יש רוב כשרים כמבואר בסימן ק"ט. ואם יש שלושה שוחטים על הליין א"כ יש רוב וכשר. אמנם לפי מש"כ הרמ"א שם, לכתחילה יש להשליך כפי שיעור העופות שמסתפקים בהם (בדרך כלל מקפידים במשחטות שמספר השוחטים לא יהיה פחות מ-3, מלבד בשחיטת הודו שיש משחטות שאין מקפידים על 3 שוחטים ונשאיר ל"כושרות" את הבירור וההמלצה במקרה זה).

ובמקרה שנולדה השאלה לאחר שהעוף כבר מרוט מנוצתו, בזה לדעת מרן לא נחשב לחתיכה הראויה להתכבד ולדעת הרמ"א נחשב לראוי להתכבד ולא בטל. וכתב לי ידידי הרב הגאון ר' שמעון רוסק מו"צ בעיר אשדוד, שיש לדמות זאת למה שכתב בחת"ס¹⁰ שאם יש ספק יש לצרף לקולא להתיר בהפסד מרובה. ולפי"ז נראה אף בנידון דידן שהדבר תלוי בהפסד גדול, שיש לצרף שפגימה אף במצב הכי גרוע אינו כ"א ספק נבילה. זהרי מספקא לן אם נפגמה במפרקת או בעור וא"כ יש לצרף ספק זה לדעת המחבר ולהתיר התערובת בהפס"מ. כמובן לאחר זריקת כמות עופות שמסתפקים עליהם שנטרפו. ומ"מ נראה שאין מן הראוי למכור עופות אלו ככשר למהדרין.

בהזמנות זו אודה ל"כושרות" על האמון שנתנים בי בענייני כשרות במשחטה ולמו"ר הרה"ג ברוך בנימין רושגולד שליט"א רב כשרות "פלויש" שבזכותו הגעתי לניסיון רב בתחום זה.